

DRUKPERS COLUMBIAN Museum van de Speelkaart

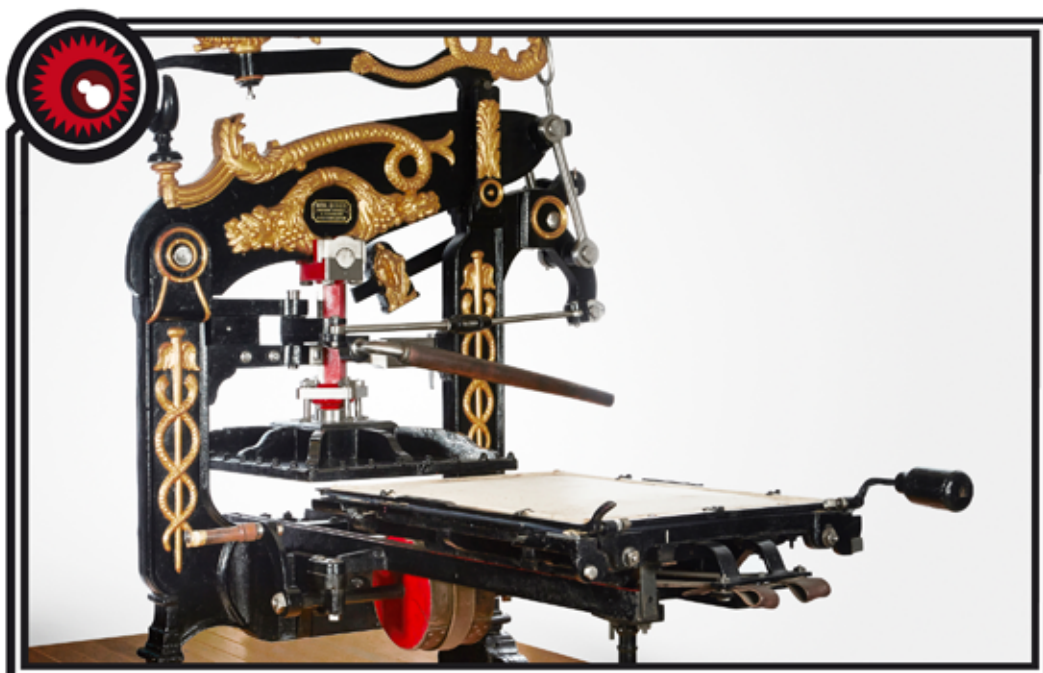
Tweehonderd jaar geleden nam de Amerikaan George Clymer een octrooi voor een nieuw, revolutionair type drukpers. Hij doopte de machine *Columbian* en gaf de pers een opvallende decoratie. Om druk uit te oefenen, gebruikte Clymer niet langer de traditionele schroef maar een hevelsysteem.

George Clymer

George Clymer (1754?-1834) is een nazaat van Zwitserse boeren die zich in Pennsylvania in de VS vestigden. Als knaap zou hij zich al op mechanica hebben toegelegd en een verbeterde versie van de ploeg hebben gemaakt. Omstreeks 1800 komt Clymer in dienst bij drukpersenbouwer Henry Ouram. In 1805 wordt Clymer zelf als drukpersenbouwer vermeld. Hij probeert de bestaande drukpersen te verbeteren, wat in 1811 tot een eerste nieuw type pers leidt.

Omstreeks 1813 voltooit hij een tweede type, dat hij *Columbian* noemt. In 1814 staan enkele exemplaren van de nieuwe pers tentoon bij drukkers in Philadelphia. Geïnteresseerden kunnen een kijkje nemen en de kwaliteiten van de machine testen. Clymer zelf is overtuigd van het innovatieve belang van zijn vinding en zet dit door een heel aparte decoratie van de drukpers opvallend in de verf. De *Columbian* is voorzien van een kniegewricht in plaats van de traditionele schroef of spil. Het ingenieuze hevelsysteem, dat de degel tegen de drukvorm duwt, balanceert met een fraai vormgegeven tegengewicht. Clymer heeft het als eerbetoon aan zijn geboorteland in de vorm van de (Amerikaanse) adelaar gegoten.

Maar de *Columbian* is geen commercieel succes. De drukpers past wellicht niet helemaal bij de behoeften van het rurale pioniersland dat de VS dan nog is. Clymers pers is ongeveer driemaal zo duur als de standaard drukpersen van dat moment. Ook blijkt de *Columbian* zwaar en moeilijker transporteerbaar. Een drukker bijvoorbeeld klaagt dat hij de machine de trap niet op krijgt, sommige drukkerijen bevinden zich namelijk op de eerste verdieping van een huis...

Naar Engeland

In de zomer van 1817 zeilt Clymer naar Engeland, hopen op meer succes. Groot-Brittannië is volop in de ban van de Industriële Revolutie en ook voor drukkers gebeuren er spannende dingen. In Engeland bouwt graaf Stanhope zijn revolutionaire drukpers, de partners en vrienden König en Bauer ontwikkelen er de cilinderpers aangedreven met stoom. En in Engeland zitten voortreffelijke ingenieurs, mechanici en... geldschietters.

Vermoedelijk heeft Clymer de houten mallen voor het gieten van de Columbian meegebracht en kan hij onmiddellijk aan de slag. Hij bouwt er enkele van zijn persen en neemt op 1 november 1817 een octrooi voor zijn uitvinding. In 1818 installeert Clymer enkele Columbians bij Londense drukkers en nodigt geïnteresseerden uit om zijn machine te komen proberen. Hij doet dit via een brochure met getuigenissen en een prijslijst. De pers voor het grootste formaat, *double royal* (24 x 39 inch) kost £ 125, die voor het kleinere *super royal* (21 x 28 inch) £ 100.

Om zich van afnemers te verzekeren kijkt Clymer ook naar het Europese continent. In 1819 schenkt hij een exemplaar aan Willem I, de koning der Nederlanden. Maar niet iedereen blijkt tevreden want een drukker merkt op dat het zetsel onder de drukkracht toch wel slijt en dat de Columbian enkel voor groot formaat geschikt is. Voor het kleinere en lichtere werk kruipt te veel tijd in de afstelling. Intussen heeft ook de Russische tsaar Alexander I van Clymer een Columbian cadeau gekregen. De opmars van de drukpers is begonnen! Vanaf 1828 wordt hij nagebouwd in Duitsland, vanaf 1829 in Frankrijk.

Tegen 1830 heeft Clymer ongeveer 450 drukpersen verkocht, wat ongeveer vijfendertig exemplaren per jaar is. Hij levert de machines in vijf formaten, afhankelijk van de papiergrootte. Na Clymers dood wordt het bedrijf door partners (o.m. George Dixon) tot in 1862 voortgezet. In totaal zijn dan tussen de 1.850 en 1.900 Columbians gebouwd. Ook elders worden de drukpersen gegoten en nagebouwd, de machine blijft ongeveer een eeuw in productie. Een navolger is de Brusselse drukpersenbouwer Lejeune, zijn tegengewicht is een Brabantse/Belgische leeuw.

Tekst: Filip Cremers

Foto: Griet Verwaest

Archief & Musea Turnhout

Inventaris:

- Drukpers "Columbian"
Constructeur: George Dixon, "Printer's Engineer & Furnisher", Nottingham
Inventarisnummer MW 376
- Nationaal Museum van de Speelkaart
Druivenstraat 18, 2300 Turnhout

Literatuur:

- R. Oldham & P. Goossens, *The Columbian Hand Press at 200, An Historical Summary And World-wide Census*, Ad Lib Press & Letter-Kunde Press, Antwerpen 2014

Het object van de maand is een initiatief van Archief & Musea Turnhout. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (doorklikken naar Object van de Maand).

Archief & Musea Turnhout • Druivenstraat 18 • B-2300 Turnhout

Tel: +32 14 44 33 98 • www.archiefenmuseaturnhout.be

v.u.: Eric Vos, Boomstraat 6, B-2300 Turnhout, +32 14 44 33 11